

EESTI PIMEDATE RAAMATUKOGU

2006. AASTA ARUANNE

1. ORGANISATSIOON JA JUHTIMINE

Eesti Pimedate Raamatukogu põhiülesanne on valmistada, koguda, säilitada ning laenutada nägemispuudega inimestele heli- ja punktkirjas teavikuid.

Aastal 1994 loodi tollase Eesti Pimedate Ühingu helistuudiost sihtasutus, mis tegevusvaldkondade liitmise tulemusel arendati Sihtasutuseks Eesti Pimedate Raamatukogu. Alates 2001. aastast anti Sotsiaalministeeriumi vastutusalas olnud sihtasutus Kultuuriministeeriumi vastutusalasse.

Nägemispuudega inimeste poolt loodud ja nende eestvedamisel arendatud sihtasutus ei suutnud projektipõhiselt rahastatuna raamatukoguteeninduse üldise arenguga kaasas käia. Vajadus raamatukogu kindlamalt rahastada ning tagada pimedatele ja vaegnägijatele teavikute parem kättesaadavus tingis Eesti Pimedate Raamatukogu üleviimise riigieelarvest rahastamisele.

Vastavalt kultuuriministri 11. novembri 2003. aasta määrusele nr. 18, millega muudeti Eesti Hoiuraamatukogu põhimäärust, hakkas Eesti Hoiuraamatukogu filiaalina alates 1. jaanuarist 2004 tööle Eesti Pimedate Raamatukogu.

Eesti Hoiuraamatukogu rendib Eesti Pimedate Raamatukogule ruume Põhja-Eesti Pimedate Ühingule kuuluvas hoones Tondi 8a, 11313 Tallinn.

Vastavalt Pimedate Raamatukogu 29. märtsil 2004. aastal kinnitatud põhimäärusele juhib raamatukogu tegevust direktor.

Raamatukogu tegevust nõustab nõukogu, mille koosseis seoses liikmete volituste tähtaja lõppemisega 2006. aastal osaliselt muutus. Nõukogu eelmisse koosseisu kuulusid esindajad Kultuuriministeeriumist, Haridus- ja Teadusministeeriumist, Sotsiaalministeeriumist, Rahvusraamatukogust, Hoiuraamatukogust, Lääne Maakonna Keskraamatukogust, Pimedate Liidust ja Pimedate Raamatukogust. Uude koosseisu kuuluvad lisaks nimetatud ministeeriumide, Rahvusraamatukogu, Lääne Maakonna Keskraamatukogu ja Pimedate Liidu esindajatele ka Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse esindaja ning raamatukogu 2 lugejat, kuid ei kuulu Hoiuraamatukogu ega Pimedate Raamatukogu töötajad.

Nõukogu pidas 2006. aastal 2 koosolekut. Neil arutati raamatukogu 2005. aasta töö tulemusi, 2006. aasta tegevust ja 2007. aasta tegevusplaane, Eesti nägemispuudega inimeste raamatukoguteenindust maailma taustsüsteemis, tööd raamatuvõlglastega ning osalemist kaasrahastajana puuteraamatute valmistamise projektides. Nõukogu liikmed tegid ettepanekuid raamatukogu töö täiustamiseks.

2. KOGUD

Aasta 2006 lõpul oli laenutuses:

- heliraamatuid 3826 eksemplari;
- punktkirjas raamatuid 949 eksemplari;

- tavakirjas raamatuid 337 eksemplari;
- ajakirju 48 aastakomplekti;
- puuteraamatuid 10 eksemplari.

Aastal 2006 on valmistatud:

- eestikeelseid heliraamatuid 63 nimetust, 717 originaaltundi, kokku 6575 kuulamistundi;
- venekeelseid heliraamatuid 15 nimetust, 190 originaaltundi, kokku 1595 kuulamistundi;
- heliajalehti ja -ajakirju 327 originaaltundi, kokku 25 453 kassetil, 15 944 komplekti;
- punktkirjas trükiseid (välja arvatud õpikud ja töövihikud) 65 nimetust, 14625 punktkirjalehekülge originaalteksti, kokku 29778 punktkirjalehekülge;
- punktkirjas õpikuid ja töövihikuid 22 nimetust, 3967 punktkirjalehekülge originaalteksti, kokku 7934 punktkirjalehekülge;
- nägemispuudega inimeste elu kajastavat heliajakirja “Epüfon” 10 numbrit.

Igast eestikeelsest heliraamatust on üldjuhul valmistatud 6 ja venekeelsest heliraamatust 5 helikassetidel eksemplari. Osast eestikeelsetest heliraamatutest on tehtud 7-13 ja igast venekeelsest heliraamatust 6 CD-plaatidel eksemplari. Igast heliajalehest ja -ajakirjast on valmistatud kuni 160 ning igast punktkirjas raamatust 2 ja ajakirjast kuni 5 eksemplari.

Teavikute arvestuse pidamiseks ja laenutamiseks on kasutusel raamatukogundustarkvara Kirjasto3000. Ligikaudu kolmandik teavikutest on sisestatud ka internetipõhisesse elektronkataloogi URRAM.

Raamatukogus heliraamatutena salvestatavate ja punktkirjas trükitavate raamatute valiku põhimõtted:

- jälgitakse, et raamatud vastaksid võimalikult erinevale maitsele ja huvitaksid võimalikult paljusid lugejaid;
- arvestatakse lugejate konkreetsete soovidega;
- arvestatakse koolides (ka kõrgkoolides) soovitatava ilukirjandusega;
- arvestatakse temaatilise kirjanduse mitmekülgse valiku pakkumisega;
- edastatakse nägemispuudega inimeste elu käsitlevat kirjandust;
- edastatakse kaasaegset väärtkirjandust, mille üle otsustatakse ajakirjanduses ilmunud retsensioonide järgi.

Raamatute kättesaadavuse probleemi on aidanud lahendada see, et Hoiuraamatukogu on laenutanud Pimedate Raamatukogule oma kogudes olevaid raamatuid vajalikuks ajaks ja arvestanud oma ostudel võimalusel ka Pimedate Raamatukogu soove.

Kogusid on täiendatud lisaks enda valmistatud teavikutele ka heliraamatute ostmise teel. Heliraamatuid on ostetud MTÜ-lt Pimedate Infoühing Helikiri, Eesti Päevalehe Kirjastuselt, AS-lt Kirjastus Elmatar, Ismart OÜ-lt Eesti Raadiolt ja kauplustest. Põhja-Eesti Pimedate Ühing on raamatukogule üle andnud vabatahtlike esitajate salvestatud heliraamatuid ning Tallinna Ülikooli Käsitöö ja Kodunduse Didaktika Õppetool üliõpilaste valmistatud puuteraamatuid.

3. TEAVIKUTE LAENUTAMINE

Kasutuseeskirjas on sätestatud, et raamatukogu teenindab helikandjatel, punktkirjas ja elektrooniliste teavikute laenutamisel nägemispuudega või mõne muu tavakirjas teksti lugemist takistava puudega inimesi ning nägemispuudega inimeste tegevust, rehabiliteerimist ja õpetamist käsitlevate tavakirjas teavikute laenutamisel kõiki soovijaid. Kui lugeja on nägemispuudega või mõne muu tavakirjas teksti lugemist takistava puudega, annab ta allkirjastatud kinnituse lugejakaardile.

Kogudes olevaid teavikuid laenutati vahetult raamatukogust, posti ja raamatukogudevahelise laenutuse teel.

Aastal 2006 oli:

- heli- ja punktkirjas raamatute laenajaid 181, kusjuures aasta jooksul lisandus 38 laenajat;
  - heliajalehtede ja -ajakirjade posti teel laenajaid 205;
  - posti teel teenindatavaid üksiklugejaid 40;
  - posti teel teenindatavaid raamatukogusid, asutusi ja organisatsioone 12;
  - laenutusi 5435;
- sealhulgas heliajalehtede ja -ajakirjade laenutusi posti teel 597;
laenutusi raamatukogudevahelise laenutuse teel 335

Alates 2006.a. märtsist pikendas raamatukogu lahtiolekuaegu. Sellest ajast on raamatukogu avatud neljal päeval nädalas a 6 tundi. Varasematel aastatel oli raamatukogu infotöötaja puhkuse ajal suvel suletud. 2006. aastal oli raamatukogu aga juulis avatud ühel päeval nädalas.

Võrreldes 2005. aastaga on laenutuste arv suurenenud 8%. Pidevalt on suurenenud ka maakondades elavate Pimedate Raamatukogust teavikuid posti teel laenavate lugejate ja nende laenutuste arv.

Mitme maakonna keskraamatukogud on tellinud nägemispuudega inimeste teenindamiseks Pimedate Raamatukogust teavikuid raamatukogudevahelise laenutuse teel. Seda on teinud ka linna- ja maaraamatukogud ning hooldekodud.

Raamatukogu saadab omavalmistatud või Pimedate Infoühingult Helikiri ostetud teavikuid Tartu Linnaraamatukogule ja Pärnu Keskraamatukogule, kes Osühingu Epitar raamatukogu ja Lääne-Eesti Pimedate Ühingu raamatukogu kaudu korraldavad nende laenutamist kohapeal.

4. HELIKANDJATEL TEAVIKUTE VALMISTAMINE

Raamatukogus valmistati heliraamatuid, heliajalehti ja heliajakirju.

Heliraamatute valmistamise mahu suurendamine tingis vajaduse leida uusi teksti esitajaid. 2006. aastal on katsetatud 7 inimese esitust.

Evitatud on heliraamatute digitaalsalvestuse tehnoloogia. Teisel poolaastal valmistati nii eestikeelset kui ka venekeelseid heliraamatuid kassetidel ja CD-plaatidel. Eestikeelsete heliraamatute valmistamise mahu suurendamiseks töötas helistuudio juhataja välja kodus tekstide arvutiga salvestamise tehnoloogia, mille võttis kasutusele 2 esitajat.

Vanade ja väärtuslike magnetofonilintidel heliraamatute restaureerimiseks ning salvestamiseks CD-plaatidele on saadud helisalvestustöid tegevate firmadelt ja organisatsioonidelt hinnapakumised.

5. PUNKTKIRJAS TEAVIKUTE VALMISTAMINE

Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse tellimisel ning Haridus- ja Teadusministeeriumi rahastamisel valmistati 2006. aastal 22 punktkirjas õpikut ja töövihikut laenutamiseks tavakoolide pimedatele õpilastele. Tartu Emajõe Kool raamatukogult punktkirjas õpikute valmistamist ei tellinud. Valmistatud punktkirjas teavikutest oli suur osakaal ilu- ja muulaadsel kirjandusel. Kasvanud on õpilastele soovitusliku kirjanduse valmistamise maht. Lahendamist vajab aga Emajõe Kooli õpilastele kasutamiseks mõeldud raamatute valmistamise rahastamine.

Probleemid on punktkirjas raamatute kasutajate väike arv, punktkirja vähene õpetamine ning pimedate vähene huvi selle kirja vastu.

Punktkirjas teavikutesse reljeefpiltide valmistamiseks õpiti tundma piltide kohandamise põhinõudeid ja evitati paisupaberil reljeefpiltide valmistamise tehnoloogia.

6. JUURDEPÄÄS ELEKTROONILISELE TEABELE

Kõnesüntesaatori abil arvutit kasutavatel nägemispuudega inimestel on interneti kasutamine tavapärasest keerukam - ekraanilugeja ei loe pilte ega graafilist kujundust ning üleminekul ühelt lingilt teisele loeb kõik ekraanil olevad linkide pealkirjad.

Nägemispuudega arvutikasutajatele on edastatud kõnesüntesaatoriga kuulamiseks või suurendusprogrammiga lugemiseks "Eesti Päevalehe", "SL Õhtulehe" ja "Postimehe" numbrite elektroonilisi tekstiversioone. Varasematel aastatel katkes raamatukogu töötajate kollektiivpuhkuse ajal nende saatmine. 2006. aastal edastas neid puhkuste ajal Hoiuraamatukogu direktor. Aasta algul kasutas teenust 28 ja lõpul 42 inimest.

Vajalik on luua vastava tarkvaraga süsteem, mis kindlustaks kasutajate juurdepääsu tekstiversioonidele neile sobival ajal ning võimaldaks laiendada edastatavate ajalehtede ja ajakirjade hulka. See süsteem peaks hõlmama ka raamatute elektroonilisi tekste.

Ajalehtede ja ajakirjade Interneti arhiivide põhjal on koostatud ning raamatukogu kodulehel avaldatud lingikogu viidetega nägemispuudega inimeste elu ja tegevust käsitlevatele artiklitele, mis sisaldas aasta lõpuks 670 linki. Kodulehele on paigutatud ka raamatukogu kohta avaldatud kirjutised.

7. TEGEVUSE TUTVUSTAMINE

4. jaanuaril, punktkirja looja Louis Braille' sünniaastapäeval, märkis raamatukogu kolmandat korda rahvusvahelist punktkirjapäeva. Direktor osales esimehena Pimedate Liidu punktkirjakonkursi žürii töös.

19. oktoobril korraldati koos Pärnu Keskraamatukogu ja Lääne-Eesti Pimedate Ühingu Pärnu osakonnaga Pärnus ettelugemispäeva märkiv lugejate konverents. Selle ettekanded käsitlesid nägemispuudega inimeste raamatukoguteenindust Pärnus ja Tallinnas, eluloolist sariteost

“Lehekülgi Eesti pimedate ajaloost”, puuteraamatute valmistamist, juttude kirjutamist kõnesüntesaatoriga arvutil ning näitleja mõtteid heliraamatute salvestamisest. Välja oli pandud näitus pimedate raamatutest. Konverentsil oli üle 50 osaleja.

Esmakordselt korraldati raamatukogus kohtumine kirjanikuga. Kohtumisel Erik Tohvriga osales üle 20 kirjandushuvilise.

Tehtavat on tutvustatud ajakirjades “Raamatukogu” ja “Valguse Kaja”, ajalehtedes “Eesti Päevaleht”, “Linnaleht”, “Pärnu Linnaleht” ja “Pärnu Postimees”, Eesti Televisiooni saates “Aktuaalne kaamera” ja saatesarjades “Teateid tegelikkusest” ning “Puutepunkt”, STV uudistesaares, Raadios Marta ning Põhja-Eesti Pimedate Ühingu infolehes “Kuukiir”.

Direktor ja infotöötaja osalesid Vilniuses Leedu Pimedate Raamatukogus reljeefpiltide ja puuteraamatute valmistamist käsitletud seminaril. Raamatukogu töötajate ettekanne avaldati ka seminari kogumikus leedu ja inglise keeles.

Direktor ja infotöötaja osalesid Võrumaa Keskraamatukogus Pimedate Infoühingu Helikiri 20. aastapäeva seminaril, millel infotöötaja esines ettekandegaga lugejauuringu tulemustest.

Direktor esines Tartus Eesti Pimedate Muuseumi 20. muuseumipäeval ettekandegaga raamatukogust riigieelarvel. Ta osales raamatukogu esindajana Tartus Eesti Postimuuseumis näituse “Kuidas kirjutab see, kes ei näe?” avamisel, Tartu Emajõe Kooli lõpuaktusel, Pärnus pimedate keskuse uute ruumide avamisel, Tartumaal Kavastus pimedate rahvajutustaja Kaarel Jürjensoni 4. mälestuspäeval, Tallinnas Eesti Pimedate Liidu 85. aastapäeva konverentsil, Tartus silmahaiguste professori Ernst Blessigi hauatähise taasavamisel ja OÜ Epitar raadiosõlme 50. aastapäeval.

Direktor ja punktkirjatoimetaja aitasid kaasa Tallinnas esimese reljeefsete märgukividega ülekäiguraja avamist märkiva ürituse läbiviimisele. Raamatukogu ja MTÜ Jumalalaegas koostööna saadeti lugejatele ning abivahendikeskuse Silmalaegas klientidele omaesitatud jõululauludega CD-plaat.

Raamatukogu on tutvustatud seda külastanud Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia raamatukogunduse ja Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö üliõpilastele, samuti sotsiaaltöötajatele.

Edaspidi on vajalik raamatukogu tegevust tutvustada enam neile nägemispuudega inimestele, kes ei kuulu pimedate ühingutesse, samuti rahvaraamatukogude töötajatele ja omavalitsuste sotsiaaltöötajatele.

8. KAADER

Aastal 2006 töötas raamatukogus 9 täistööajaga töötajat. Neist 3 olid nägemispuudega, 1 nägemispuude ja füüsilise puudega ning 1 füüsilise puudega. Ametis oli 2 raamatukogundusliku kõrgharidusega infotöötajat, samuti helikandjatel ning punktkirjas teavikute valmistajad. Aasta keskel vahetus üks infotöötaja. Töövõtulepingute alusel töötasid heliraamatute, -ajalehtede ja -ajakirjade tekstide esitajad (peamiselt näitlejad ja diktorigid), köitja, heliajalehtede ümbrike vormistaja ning ruumide koristaja.

Direktor osales 2006. aastal Tallinna Ülikooli Infotöö Keskuse projekti toetustaotluse kirjutamise ja raamatukogu arengukava koostamise ning infotöötaja märksõnastamise koolitusel.

Direktor ja infotöötaja tutvusid Helsingis Celia - Nägemispuudelite Raamatukoguga.

Helistudio juhataja osales E-Katedraal Koolituskeskuse töökeskkonnavoliniku ja tekstitöötaja Münt Grupp OÜ esmaabikoolitusel.

Eesti Pimedate Raamatukogu direktor oli detsembrini Hoiuraamatukogu nõukogu liige.

Eesti Puuetega Inimeste Koda, Sotsiaalministeerium ja Eesti Tööandjate Keskliit tunnustasid Pimedate Raamatukogus puuetega inimeste töölerakendamisel tehtu eest Hoiuraamatukogu puuetega inimeste sõbraliku tööandja märgiga. Märk kehtib 2008. aasta 31. märtsini.

9. FINANTS- JA MAJANDUSTEGEVUS

Eesti Pimedate Raamatukogu finants- ja majandustegevus on kajastatud Eesti Hoiuraamatukogu 2006. aasta aruande 5. alajaotuses.

10. VISIOON

Aastal 2007:

- evitatakse laenutamine tarkvara URRAM põhjal;
- hoitakse raamatukogu suvel lugejatele avatuna tavapärasel lahtiolekuaegadel;
- korrastatakse punkt- ja tavakirjas teavikute fond;
- suurendatakse võrreldes 2006. aastaga heliraamatute valmistamisel originaaltundide mahtu, 30. juuniks lõpetatakse kassetidel heliraamatute valmistamine ja edaspidi jätkatakse nende valmistamist vaid CD-plaatidel;
- otsitakse uusi teksti esitajaid ja katsetatakse nende esitust;
- tellitakse vanade ja väärtuslike heliraamatute restaureerimist ning salvestamist CD-plaatidele;
- valmistatakse punktkirjas teavikuid 2006. aasta tasemel;
- täiendatakse raamatukogu kodulehte;
- märgitakse rahvusvahelist punktkirjapäeva;
- korraldatakse koos Tartu Linnaraamatukogu ja Lõuna-Eesti Pimedate Ühinguga ettelugemispäeva märkiv lugejate konverents Tartus;
- korraldatakse koos Põhja-Eesti Pimedate Ühingu ja Tallinna nägemispuudega inimeste raamatukoguteeninduse alguse 60. aastapäeva märkiv arvutipäev;
- tutvustatakse raamatukogu tööd kohtumistel maakondade nägemispuudega inimestega;
- osaletakse Jüri raamatukogus nägemispuudega inimesi tutvustava ürituse läbiviimisel;
- tutvustatakse raamatukogu tööd ajakirjanduses.